

**NISI SAM U DOMU SVOM: KNJIŽNIČNE USLUGE U
DOMOVIMA ZA STARIJE OSOBE U ZAGREBU TIJEKOM
PANDEMIJE BOLESTI COVID-19**

**NOT ALONE IN YOUR HOME:
LIBRARY SERVICES IN HOMES FOR THE OLDER ADULTS
IN ZAGREB DURING THE COVID-19 PANDEMIC**

Ira Tuzlančić

Knjižnice grada Zagreba

ira.tuzlancic@kgz.hr

Marijana Rogić Bocchetti

Knjižnice grada Zagreba

marijana.rogic.bocchetti@kgz.hr

UDK / UDC: [027.62-053.9]:616.2-
044.372(497.521.2 Zagreb)

Stručni rad / Professional paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.66.1.1058>

Primljeno / Received: 31. 1. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 12. 3. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je rada prikazati provedbu knjižničnih usluga u domovima za starije osobe u gradu Zagrebu tijekom pandemije bolesti COVID-19 od ožujka 2020. do lipnja 2022. godine.

Pristup/metodologija/dizajn. Knjižnične usluge u domovima za starije osobe u gradu Zagrebu provode se u okviru programa „Knjigom do vrata“ u sklopu projekta „65 plus“ Knjižnica grada Zagreba. Pandemija bolesti COVID-19 i povezana ograničenja otežali su oblikovanje i provedbu knjižničnih usluga namijenjenih starijim osobama u knjižnicama. Posebno velika ograničenja zbog zaštite zdravlja stavljena su na kontakte sa starijim osobama smještenima u ustanove za trajnu skrb i smještaj – domove za starije. Knjižničari i knjižničarke osmislili su kako ostati u kontaktu i pružiti knjižnične

usluge korisnicima domova tijekom razdoblja većih i manjih ograničenja pristupa domovima.

Rezultati. Navode se, kao primjeri dobre prakse, knjižnične usluge i raznovrsni kulturni programi koji su se provodili tijekom pandemije u domovima za starije osobe u organizaciji knjižnica iz mreže Knjižnica grada Zagreba. Rezultati su potkrijepljeni statističkim podacima iz izvještaja o radu projekta „65 plus“ za navedeno razdoblje.

Originalnost/vrijednost. Kulturne aktivnosti koje se provode za starije osobe u organizaciji knjižnica, ponekad i u otežanim okolnostima poslovanja, primjeri su dobre prakse kojima je cilj senzibiliziranje javnosti i povećanje brige za dobrobit starijih osoba. Iskustva stečena prilikom provedbe programa „Knjigom do vrata“ u otežanim uvjetima tijekom pandemije mogu pomoći stručnjacima i praktičarima u osmišljavanju knjižničnih usluga u kriznim vremenima. Podaci zabilježeni u ovome radu predstavljaju i svojevrsnu javnu arhivu o suradnji knjižnica i domova za starije osobe na području Zagreba tijekom pandemije bolesti COVID-19.

Ključne riječi: Knjigom do vrata; Knjižnice grada Zagreba; knjižnične usluge u domovima za starije osobe; projekt 65 plus; starije osobe

Abstract

Goal. The goal of the paper is to show the implementation of library services in the homes for older adults in the city of Zagreb during the COVID-19 pandemic from March 2020 to June 2022.

Approach/methodology/design. Library services in homes for the older adults in the city of Zagreb are implemented within the *Books at your door* programme of the *65 plus* project at the Zagreb City Libraries. The COVID-19 pandemic and related restrictions have made it difficult to design and implement library services for older people in libraries. Due to the protection of health, particularly large restrictions have been placed on contacts with elderly people in homes for the older adults. As a result of this challenge, the librarians have devised ways to stay in touch and provide library services to the home users during periods of greater and lesser restrictions on access to the homes.

Results. The paper describes in detail the implementation and the results of the *Books at your door* programme from March 2020 to June 2022. Library services and various cultural programs that were carried out during the pandemic in homes for the older adults, organized by the Zagreb City Libraries, are presented and described. The results are based on and supported by the statistical data from the annual reports of the *65 plus* project.

Originality/value. The cultural activities that are carried out for the older adults by the libraries, sometimes in difficult business circumstances, are examples of good practice aimed at sensitizing the public and increasing care for the well-being of the elderly people. The experiences gained during the implementation of the *Books at your door*

programme in difficult conditions during the pandemic can help experts and practitioners in designing library services in times of crisis. The data recorded in this paper also represent a kind of public archive on the cooperation between libraries and homes for the older adults in the Zagreb area during the COVID-19 pandemic.

Keywords: *65 plus* project; Books at Your Door; Zagreb City Libraries; library services in homes for the older adults; older adults

1. UVOD

Osnovni cilj ovoga rada jest prikazati konkretne knjižnične usluge i programe Knjižnica grada Zagreba koji su se provodili za starije osobe smještene u domovima za starije osobe na području Zagreba tijekom najvećih ograničenja i mjera zaštite pučanstva od bolesti COVID-19, koji su se provodili od sredine ožujka 2020. do lipnja 2022. godine.

Knjižnice i knjižničari, posebice oni u narodnim knjižnicama, u osnovi svojega rada osmišljavaju i provode knjižnične usluge prilagođene potrebama svojih korisnika. Sve veći udio starijeg stanovništva u ukupnoj populaciji zahtijeva prilagodbu knjižničnih usluga specifičnim potrebama te posebne skupine korisnika kako bi se poboljšala kvaliteta njihova života. Osobe vezane za dom i/ili smještene u ustanovama poput domova za starije smatraju se specifičnim, posebnim korisnicima knjižničnih usluga (IFLA-ine Smjernice, 2011).

U ovome radu kao posebnu skupinu korisnika izdvojit ćemo starije osobe smještene u ustanove za trajnu skrb i smještaj – domove za starije osobe na području Zagreba, zadovoljavanje njihovih potreba za knjižničnim uslugama tijekom pandemije bolesti COVID-19 i ograničenja koja je ta pandemija nametnula zbog zaštite zdravlja pučanstva.

Promjene u strukturi obitelji, migracija mladih ljudi u gradove i/ili druge države u potrazi za radnim mjestom, smanjenje obitelji, sve više radno aktivnih žena pridonosi smanjenju članova obitelji koji se mogu brinuti za starije osobe te se postojeći sustavi skrbi i brige za starije moraju prilagođavati novim društvenim promjenama (Strategija, 2017). Skrb za starije osobe ne odnosi se samo na brigu za njihovo zdravlje i zadovoljavanje osnovnih životnih potreba već se odnosi i na zadovoljavanje njihovih kulturnih i obrazovnih potreba, ali i potreba za razonom i općenito sudjelovanjem u cjelokupnom društvenom životu zajednice.

Knjižnice grada Zagreba u okviru projekta „65 plus“ kroz sedam programa pružaju raznovrsne knjižnične usluge namijenjene starijim osobama. Imajući na umu kako socijalni kontakti starijih osoba s drugim osobama pozitivno djeluju na njihovo zdravlje, kvalitetu i dužinu njihova života (Despot Lučanin, 2022), u knjižnicama se provode programi od interesa za starije sugrađane iz raznih pod-

ručja: kulture i umjetnosti, kreativnog izražavanja, cjeloživotnog učenja, pravne i socijalne zaštite, zabave i drugih.

Program „Knjigom do vrata“ jedan je od tih programa i obuhvaća suradnju s domovima za starije osobe na području grada Zagreba te dostavu knjižnične građe osobama koje same ne mogu doći u knjižnicu. Suradnja s domovima obuhvaća organizaciju različitih kulturnih, edukativnih i zabavnih programa za korisnike domova te stručni rad na izgradnji i održavanju zbirke domskih knjižnica.

Ograničenja kontakata tijekom pandemije bolesti COVID-19 zbog zaštite starijih osoba kao ranjive skupine potaknula su promjene u provođenju programa „Knjigom do vrata“. Zbog nemogućnosti izravnog pristupa korisnicima domova, knjižnične usluge koje su se do tada provodile na određene načine trebalo je prilagoditi novonastaloj situaciji. Valja naglasiti kako ograničenja pristupa nisu uvijek bila jednaka, već su se mijenjala ovisno o godišnjem dobu, epidemiološkoj situaciji, ali i organizacijskim modelima pojedinog doma. Nezaobilazna je bila uloga socijalnih radnika u domovima kao glavnih suradnika knjižnica, koji su svojim entuzijazmom i trudom oko dobrobiti svojih korisnika omogućavali sve dopuštene načine kako bi korisnici sudjelovali u programima koje su knjižnice za njih pripremale.

Nakon kratkog osvrtu na korištenu terminologiju prikazat će se ukratko stručni okvir za provođenje knjižničnih usluga za starije osobe u knjižnicama, zatim odabrana domaća i međunarodna iskustva na području suradnje knjižnica i domova za smještaj starijih osoba, odnosno knjižnične usluge za starije korisnike koji ne mogu sami doći u knjižnicu. U nastavku rada prikazat će se konkretni primjeri programa projekta „65 plus“ koje su provodile knjižnice iz mreže Knjižnica grada Zagreba tijekom mjera ograničenja zbog pandemije, s posebnim naglaskom na programe Gradske knjižnice kao najveće ustrojbene jedinice Knjižnica grada Zagreba.

2. STRUČNI OKVIR I PRIMJERI DOBRE PRAKSE

2.1. Terminološka pitanja

Prema Despot Lučanin (2022), starenje je proces tijekom kojega se događaju promjene u funkciji dobi, a grubo se razlikuju tri osnovna aspekta starenja: biološko, psihološko i socijalno. Starost je posljednje razvojno razdoblje u životnom vijeku pojedinca, a s obzirom na individualnu percepciju, osoba se može subjektivno osjećati ili ne osjećati starom u različitom razdoblju svoga života. U publikaciji Eurostata *Ageing Europe — looking at the lives of older people in the EU* (2019) navodi se osnovna podjela na starije osobe (osobe starije od 65 godina) i vrlo stare osobe (starije od 85 godina). U ovome radu termin starije osobe i osobe treće životne dobi odnosit će se na osobe koje sudjeluju u programima projekta

„65 plus“ bez obzira na kronološku dob. Termin korisnik doma odnosi se na osobu trajno smještenu u dom za starije osobe odnosno na „odjele za dugoročnu skrb“ (Smjernice, 2009). U ovome slučaju korisnici doma istovremeno su i korisnici knjižničnih usluga koje se provode u domovima. Nazivi će se domova zbog lakšeg snalaženja u tekstu ponegdje sažeti, primjerice Dom Centar, Dom Sv. Ana i dr.

2.2. *Stručni okvir*

Narodne knjižnice kao lokalno informacijsko središte moraju osigurati „posebne usluge za korisnike koji iz bilo kojeg razloga ne mogu koristiti redovne knjižnične usluge i građu, primjerice, za jezične manjine, osobe s invaliditetom, osobe sa slabim vještinama digitalne ili računalne pismenosti te pismenosti općenito, za osobe u bolnici ili zatvoru“ (IFLA-in i UNESCO-v Manifest, 2022).

Knjižnične usluge za osobe treće životne dobi u narodnim knjižnicama provode se s ciljem integracije starijih osoba u društveni život zajednice. Stručni okvir za organizaciju usluga i programa u knjižnicama daju međunarodni dokumenti i smjernice. U ovom poglavlju izdvojiti ćemo neke dokumente i njihove dijelove koji posebice spominju starije osobe kao korisnike knjižnica i/ili se odnose na otvorenost i jednakost u pružanju knjižničnih usluga svim članovima zajednice (starije su osobe dio zajednice).

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice (2011) i *IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice* (2022) ističu otvorenost i pristupačnost knjižničnih usluga svim članovima zajednice bez diskriminacije, stavljajući poseban naglasak na one članove zajednice koji, iz bilo kojeg razloga, zahtijevaju posebnu prilagodbu usluga.

Kada se govori o starijim osobama kao posebnoj korisničkoj skupini, svakako je potrebno istaknuti *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* (IFLA, 2009) koje naglašavaju omogućavanje pristupa potrebnim društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim informacijama starijim osobama.

Od ostalih važnijih dokumenata koji se bave starijim osobama kao korisnicima knjižnica ističu se još slovenske *Smjernice za oblikovanje usluga za starije osobe* (Smjernice, 2016). Sadrže detaljne preporuke o tome što sve treba uzeti u obzir pri osmišljavanju knjižničnih usluga za starije osobe (financijska sredstva, prilagodba fizičke dostupnosti knjižničnih zgrada, građe i programa, osmišljavanje programa prema potrebama starijih osoba uvažavajući njihovo znanje i iskustvo).

Američko knjižničarsko društvo jedno je od najaktivnijih kada se govori o sistematizaciji i organizaciji knjižničnog sustava, pa su tako prve smjernice za knjižnične usluge za starije osobe objavljene još 1970-ih godina. *Smjernice za knjižnične i informacijske usluge za starije osobe* (Library, 2008) od tada su više puta

usklađene s novinama u knjižničarstvu i dopunjene novim podacima. Američko Udruženje za knjižnične referentne i korisničke usluge (*Reference and User Services Association – RUSA*) izdalo je 2017. godine *Smjernice za knjižnične usluge za korisnike 60+: primjeri dobre prakse* (*Guidelines, 2017*). U njima se kroz sedam poglavlja opisuju konkretni koraci u prilagođavanju prostora i usluga starijim korisnicima knjižnica. Posebno poglavlje „Services to the Homebound and Special Populations“ spominje pružanje usluga osobama vezanim za dom, domove za starije, gerontološke centre i slične ustanove, uvođenje građe na uvećanom tisku u knjižnice, suradnju s volonterima, civilnim sektorom i srodnim ustanovama kako bi se povećao doseg knjižničnih usluga.

Od ostalih korisnih stručnih dokumenata izdvajaju se još *Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom* (Mortensen, 2011) u kojima se opisuju primjeri knjižničnih usluga za osobe vezane za dom te osobe smještene u ustanovama, a opisana je i građa prikladna za korištenje pri provođenju programa za osobe s demencijom.

Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica (Smjernice, 2022) u dijelu o nabavi digitalne građe izdvajaju starije osobe kao posebnu korisničku skupinu kojoj je zbog oslabljenog vida takva vrsta građe potrebna.

Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (Standard, 2021) u članku 49. Mreža pokretnih knjižnica spominje uspostavljanje usluge u „umirovljeničkim domovima“.

U središtu svih stručnih promišljanja, kada se govori o starijim korisnicima knjižnica, jest prilagodba usluga njihovim specifičnim potrebama, interesima i mogućnostima. Uzimajući u obzir demografske promjene koje idu u smjeru sve starijega stanovništva, knjižnice i knjižničari sve će više pažnje trebati posvetiti osmišljavanju (novih) programa za tu rastuću skupinu korisnika.

2.3. Primjeri dobre prakse

Knjižnice u Republici Hrvatskoj provode programe namijenjene starijim osobama u svojim lokalnim sredinama. Za potrebe ovoga rada prikazat će se odabrani primjeri dobre prakse knjižnica koje surađuju s lokalnim domovima za smještaj starijih osoba i/ili koje provode programe dostave knjižnične građe starijim osobama koje same ne mogu posjetiti knjižnicu.

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ u Koprivnici surađuje s Domom za starije i nemoćne osobe u Koprivnici. Knjižničari vode brigu o knjižničnom stacionaru i sudjeluju u organizaciji književnih susreta i predavanja za korisnike Doma, a Bibliobusna služba dostavlja knjižničnu građu korisnicima (Sabolović-Krajina, 2020).

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek provodi uslugu Knjižnica na kućnom pragu koja obuhvaća dostavu knjiga na kućnu adresu korisnika. Usluga je besplat-

na i namijenjena je osobama treće životne dobi, trajno ili privremeno nepokretnim i teško pokretnim osobama, osobama s invaliditetom te osobama koje su u samoizolaciji ili izolaciji uzrokovanoj bolesti COVID-19 s prebivalištem u gradu Osijeku i prigradskim naseljima u sastavu grada, koji zbog trajne ili privremene, ograničene ili onemogućene pokretljivosti ne mogu samostalno dolaziti u Knjižnicu. (GISKO, 2023).

Sličnu uslugu od 2011. godine provodi i Gradska knjižnica Rijeka pod nazivom Knjižnica na pragu Vašeg doma. Projekt dostave knjiga na kućnu adresu namijenjen je nepokretnim i slabo pokretnim građanima Rijeke koji ne mogu samostalno doći u Knjižnicu (Frgačić, 2018).

Knjižnice u svijetu provode raznolike inkluzivne programe namijenjene starijim osobama. Izdajamo nekoliko zanimljivih međunarodnih primjera knjižničnih usluga za osobe vezane za dom ili ustanovu za trajan smještaj.

„Knjižnica na recept“ projekt je koji se provodi u Grčkoj s ciljem zaštite mentalnog zdravlja kroz sudjelovanje u kulturnim programima posebno u zabačenim ruralnim mjestima. Međusektorska suradnja zdravstva, knjižnica i kulture doprinosi destigmatizaciji mentalnih bolesti. Narodna knjižnica Rapsani u Larissi sudjeluje u programima projekta s ciljanom skupinom starijih žena koje žive izolirano na njihovom području (Culture, 2023).

Knjižnica u Queensu, N. Y., SAD nudi uslugu Pošalji knjigu (engl. *Mail a book*) kojom se korisnicima koji su vezani za svoje domove poštom besplatno dostavlja knjižnična građa (Queens, 2023).

Narodna knjižnica Winder, Georgia, SAD u suradnji s lokalnim gerontološkim centrom provodi program „Senior shorts“. Knjižničar posjećuje centar i naglas čita odabranu kratku priču nakon koje slijedi razgovor o pročitanoj djelu s korisnicima. Knjižnica također provodi programe informacijskog i informatičkog opismenjavanja zainteresiranih korisnika (Brooks, 2021).

Pokretna knjižnica Dane County, Wisconsin, SAD pruža knjižnične usluge za više od šezdeset domova, gerontoloških centara i jedinica za potpomognuto stanovanje za starije osobe na svom području. Usluge obuhvaćaju održavanje stacionarnih zbirki građe na uvećanom tisku i zvučne građe koja se redovno mjesečno zamjenjuje novom građom (Dane, 2023).

3. PROJEKT „65 PLUS“

Projekt „65 plus“ okupio je 2008. godine u Knjižnicama grada Zagreba sve knjižnične usluge za starije osobe koje su se do tada provodile u mreži knjižnica (Bunić, 2010). Kroz sedam programa („Knjigom do vrata“, „Sat informacijske pismenosti“, „Učionica bez granica“, „Slikosat“, „Susreti generacija“, „Izložba 65 plus“, „Vježbaonica“) starije osobe aktivno sudjeluju u kulturnom i društvenom

životu lokalne zajednice. Osnovna svrha projekta jest pridonijeti poboljšanju kvalitete života i društvenoj integraciji starijih osoba, povećati kvalitetu boravka u domovima za starije, približiti knjižnicu kao mjesto susreta i mjesto zadovoljavanja potreba za informiranjem, kulturom, razonodom i obrazovanjem te senzibilizirati javnost za potrebe osoba treće životne dobi (KGZ, 2022). Kontinuirano povećanje broja knjižnica mreže KGZ-a uključenih u projekt te raznovrsnost postojećih i razvoj novih programa omogućuju korisnicima odabir aktivnosti koje će najbolje zadovoljiti njihove informacijske, kulturne i obrazovne potrebe odgovarajući tako na izazove i promjene u društvu povezane s povećanjem broja starijih osoba u ukupnoj populaciji stanovništva (Ercegovac, Šolc and Tuzlančić, 2018). Projekt se aktivno provodi (uz privremena ograničenja koja ovise o organizacijskim uvjetima pojedine knjižnice) u 27 knjižnica mreže Knjižnica grada Zagreba.

3.1. „Knjigom do vrata“

3.1.1. Provedba programa prije pandemije

„Knjigom do vrata“ jedan je od programa projekta „65 plus“ koji odgovara na specifične potrebe korisnika u zajednici. U okviru tog programa odvija se suradnja knjižnica i domova za starije osobe te dostava knjižnične građe u domove članova knjižnica.

Suradnja Knjižnica grada Zagreba i domova za starije osobe započinje osamdesetih godina 20. stoljeća (Bunić, 2004). Gradska knjižnica započinje suradnju s Domom za starije osobe Maksimir, a Knjižnica Slobodina aktivno surađuje s tada novoizgrađenim Domom za starije osobe Sveta Ana u Novom Zagrebu. Tijekom godina razvila se suradnja i drugih knjižnica s domovima u lokalnim sredinama, što je dovelo do proširenja i bolje dostupnosti raznovrsnih usluga za starije osobe trajno smještene u domovima.

Programske aktivnosti programa „Knjigom do vrata“ obuhvaćaju dostavu knjiga, časopisa i druge knjižnične građe (zvučne knjige, AV-građe) korisnicima u domove, osnivanje i održavanje zbirke knjiga u domu koju stručno uređuju knjižničari (građu upisuju, obrađuju, revidiraju i otpisuju). Pri tome im pomažu volonteri, korisnici doma koji volonterski „vode knjižnice“ i brinu se o posudbi građe te redovito komuniciraju s knjižnicom pri pribavljanju i zamjeni građe. Važan je dio suradnje s domovima i organizacija različitih kulturnih, obrazovnih i zabavnih aktivnosti koje knjižničari organiziraju u domovima, ali i sudjelovanje korisnika domova na aktivnostima pripremljenima u knjižnicama posebno za njih (likovne izložbe radova nastalih u domovima i izloženih u prostoru knjižnica uz prigodne programe otvorenja, predstavljanje literarnih radova korisnika domova...).

Dostava knjižnične građe na kućne adrese članova knjižnice koji ne mogu doći u knjižnicu također je dio programske aktivnosti koja se provodi u okviru pro-

grama. Dostava se organizira korisnicima koji žive u blizini knjižnica, a odluka hoće li se ona provoditi ovisi o kadrovskim i organizacijskim mogućnostima svake knjižnice. Korisnici se obilaze prema potrebi i pozivu člana ili redovito jednom mjesečno, ovisno o dogovoru s knjižnicama. Broj knjižnica koje sudjeluju u provođenju te vrste usluga programa „Knjigom do vrata“ mijenja se tijekom godina iz različitih razloga koji obuhvaćaju kadrovske kapacitete knjižnice, ali i želje njihovih članova (ponekad potreba dostave prestane zbog smrti člana ili traje samo kraće vrijeme dok član ne može posjetiti knjižnicu).

Prema podacima iz Izvještaja o radu projekta „65 plus“ za 2019. godinu (Arhiva Knjižnica grada Zagreba, 2019), navode se sljedeći podaci o suradnji knjižnica i domova za starije osobe:

Tablica 1. Popis knjižnica iz mreže Knjižnica grada Zagreba i domova s kojima surađuju

Rbr.	Naziv knjižnice	Naziv doma
1	Bibliobusna služba	Dom za starije osobe Sanatorij Čorluka
		Dom za starije i nemoćne osobe Zlatno doba, Pušća
2	Gradska knjižnica	Dom za starije osobe Centar
		Dom za starije osobe Medveščak
3	Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice	Dom za starije osobe Maksimir
4	Knjižnica Dubrava	Dom za starije osobe Dubrava-Zagreb
5	Knjižnica Gajnice	Dom za starije osobe Sanatorij Čorluka
6	Knjižnica Ivana Gorana Kovačića	Dom za starije osobe Trnje
7	Knjižnica Kajfešov brijeg	Dom za starije osobe Sveti Josip
8	Knjižnica Sesvete	Dom za starije osobe Medimar Prigorje
9	Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića	Dom za starije osobe Park
10	Knjižnica Slobodština	Dom za starije osobe Sveta Ana

U pretpandemijskoj godini suradnja knjižnica i domova bila je u punom zamahu. Devet knjižnica i bibliobusna služba surađivalo je s deset domova na području

Zagreba i jednim domom na području Zagrebačke županije. Iako nema zabilježenih aktivnosti u toj godini, Knjižnica Tina Ujevića niz godina aktivno sudjeluje u programskim aktivnostima projekta „65 plus“ s Domom za starije osobe Trešnjevka na dvije lokacije: središnjicom na Trgu S. Penkale 1 i podružnicom u Drenovačkoj ulici 30.

Prema podacima iz navedenog Izvještaja, tijekom 226 posjeta knjižničara domovima:

- dostavljeno je 3869 jedinica građe
- održana su 3 pjesnička susreta, 1 koncert, 1 kreativna radionica, 1 glazbeno-književno druženje, 2 predavanja knjige, 2 predavanja i organizirane su 4 izložbe likovnih radova korisnika domova.

Usluga dostave knjižnične građe obuhvatila je 14 osoba kojima je kroz 34 posjeta dostavljeno 145 jedinica građe na kućni prag. Knjižnice koje su u tom razdoblju dostavljale građu na kućni prag svojim korisnicima jesu Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica Knežija i Knjižnica Prečko.

Izneseni podaci pokazuju vrlo aktivnu suradnju knjižnica i domova za starije smještenih u njihovoj blizini. Način je to kako knjižnice odgovaraju na potrebe svojih korisnika izlazeći „izvan svojih prostora“ tamo gdje je njihova usluga potrebna i tražena (Brooks, 2021).

Valja naglasiti, radi općeg pregleda programskih aktivnosti namijenjenih starijim osobama u knjižnicama u Zagrebu, kako je te pretpandemijske 2019. godine u okviru projekta „65 plus“ organizirano ukupno 1508 programa s više od 7400 sudionika. Dodatno treba istaknuti i stalan porast osoba starijih od 60 godina u ukupnom aktivnom članstvu Knjižnica grada Zagreba.

3.1.2. „Knjigom do vrata“ tijekom pandemije

Proglašenjem pandemije bolesti COVID-19 kako u svijetu tako i u Hrvatskoj (11. ožujka 2020.) došlo je do velikih promjena u svim segmentima društvenog i osobnog života. Društvene aktivnosti počele su se izvoditi virtualno ili su u potpunosti ugašene. Pristup domovima za starije osobe iznenada je ograničen, a time i mogućnost provođenja svih dotadašnjih aktivnosti i programa. Preporuka je bila da zbog zdravstvene sigurnosti korisnici domova ne napuštaju zgrade, a kontakti s članovima obitelji svedeni su na najmanju moguću mjeru. Uz sve te okolnosti zagrebački potres 22. ožujka 2020. godine dodatno je otežao životne i radne okolnosti korisnika domova, osoblja koje o njima vodi brigu, ali i knjižničara na njihovim radnim mjestima u knjižnicama i njihovim domovima. Posebice izdvajamo Gradsku knjižnicu koja je u potresu pretrpjela znatnija oštećenja.

Knjižničari Knjižnica grada Zagreba promišljali su različite načine kojima bi, iako ograničeno, ipak mogli nastaviti s programskim aktivnostima: dostavom gra-

de korisnicima u domove i provedbom programa „Knjigom do vrata“. Najbolja i tada jedina mogućnost bila je virtualna provedba kulturnih programa tamo gdje je to bilo moguće. Naglasili smo ranije izuzetno važnu suradnju sa socijalnim radnicima i osobljem domova, no ni oni nisu mogli u pojedinim ustanovama organizirati nastavak suradnje zbog niza objektivnih organizacijskih okolnosti (potres, epidemiološka situacija među korisnicima).

U nastavku rada detaljno će se prikazati programi koji su se tijekom razdoblja pandemije održali u suradnji pojedinih knjižnica i domova za starije. Opisat će se programi koji su se održali nakon proglašenja epidemioloških mjera zbog zaštite pučanstva od bolesti COVID-19 u razdoblju najvećih ograničenja (ožujak 2020. – lipanj 2022.). Većinu programa organizirala je Gradska knjižnica kao najveća ustrojbeno jedinica mreže Knjižnica grada Zagreba, ali su sve knjižnice i knjižničari koje sudjeluju u projektu „65 plus“ pokazali snalažljivost i uložili veliki trud, u ograničavajućim okolnostima, u rad sa socijalno osjetljivim skupinama kojima pripadaju i starije osobe.

3.1.2.1. 2020. godina

Gradska knjižnica

Već niz godina knjižničari Gradske knjižnice u Zagrebu uspješno surađuju s Domom za starije osobe Centar u Klaićevoj ulici te Domom za starije osobe Medveščak na Iblerovom trgu.

Usprikoš otežanim okolnostima tijekom 2020. godine, knjižničarka Gradske knjižnice Marijana Rogić Bocchetti sedam je puta posjetila Domove Centar i Medveščak. Posjeti su podrazumijevali dostavu knjiga, časopisa i zvučne građe (ukupno 166 jedinica) te dogovore za program Mjeseca hrvatske knjige. Budući da je ulaz u zgradu Doma najvećim dijelom te godine bio potpuno onemogućen, razgovori i razmjena građe između knjižničara i suradnice, socijalne radnice Doma Slavice Butković, obavljali su se na otvorenom – u vrtu i na ulici ispred zgrade Doma. Povodom 50. godišnjice obilježavanja Dana planeta Zemlje, Mjesec hrvatske knjige (MHK) 2020. godine bio je posvećen našem planetu i zaštiti okoliša, uz moto „Razlistaj se!“, a diljem Hrvatske održao se veliki broj programa koji su zbog okolnosti mahom bili organizirani u virtualnom ili hibridnom obliku.

Za korisnike Doma Centar osmišljen je i organiziran program „Razlistaj Zemlju stihom i srcem“. Program je osmislila knjižničarka Gradske knjižnice zadužena za suradnju s Domom. Uz pomoć osoblja i volontera koji su imali pristup Domu, korisnici su u predvorju izradili maketu Zemlje. Tijekom MHK-a korisnici su na šarene papiriće ispisivali svoje intimne poruke i misli namijenjene Majci Zemlji i ubacivali ih u maketu Zemlje. Svrha programa bila je probuditi njihove poetske vještine te ih potaknuti na razmišljanje i promišljanje o ljudima i našoj ulozi na planetu. Nakon mjesec dana maketa Zemlje postala je velika šarena lopta,

satkana od misli i poruka korisnika. Sakupljeno ih je više od sto, a neke od njih bile su izložene na izložbi „Zaljubljen u čitanje“ u Gradskoj knjižnici 2022. godine. Poruke su svojim sadržajem svjedočile o specifičnom povijesnom trenutku koji je (negativno) obilježio i psihosocijalno stanje korisnika Doma.

U prosincu je na listovima papira otisnuta poezija s motivima zime, Božića, ljubavi... U obliku malih svitaka podijeljena je korisnicima Doma Centar kao znak pažnje u vremenu kada su zbog epidemiološke situacije morali biti odvojeni od svojih obitelji.

Ostale knjižnice

Knjižnica Kajfešov brijeg organizirala je u Domu Sv. Josip izložbu ilustracija Vrata u podrum (veljača – lipanj), izložbu dječjih radova pod nazivom Morske dubine (srpanj – rujanj) te izložbu fotografija Tajne podmorja otoka Mljeta fotografa Mire Andrića (prosinac 2020. – siječanj 2021.).

Bibliobusna služba, Knjižnica Dubrava, Knjižnica Gajnice, Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica S. S. Kranjčevića i Knjižnica Slobodina nastavile su s dostavom knjižnične građe u domove s kojima surađuju u okviru svojih (i domskih) mogućnosti i sukladno epidemiološkim mjerama koje su u pojedino doba godine bile na snazi.

Prema ukupnim podacima iz Izvještaja za 2020. godinu (Arhiva Knjižnica grada Zagreba, 2020), tijekom 75 posjeta knjižničara domovima:

- dostavljene su 2222 jedinice građe
- održan je 1 pjesnički susret, 1 koncert, 1 glazbeno-književno druženje, organizirane su 4 izložbe, 1 likovna radionica, u 1 terminu čitalo se književno djelo posebno pripremljeno za susret u domu, održana je 1 akcija povodom Mjeseca hrvatske knjige¹.

Tri knjižnice – Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice; Knjižnica Kajfešov brijeg i Knjižnica Knežija – organizirale su dostavu građe članovima knjižnica na kućni prag, pri čemu se obišlo 19 osoba kojima je kroz 31 posjet dostavljeno 93 jedinice građe na kućni prag.

3.1.2.2. 2021. godina

Gradska knjižnica

Godine 2021. mjere ograničenja još su uvijek bile na snazi, iako je povremeno bio dopušten ulazak u domove za starije osobe. Uspostavljena je suradnja s podružnicom Doma Centar u Crnatkovoju ulici. Podružnica u Crnatkovoju ulici do tada nije surađivala s knjižnicama te, za razliku od Doma Centar, nema vlastitu

---

¹ Većina kulturnih i kreativnih programa uživo u domovima 2020. godine održana je prije proglašenja epidemije bolesti COVID-19.

knjižničnu zbirku i odgovornu osobu koja bi o zbirci vodila brigu. Tijekom produženog trajanja pandemije pokazalo se kako je novouspostavljena suradnja, koja između ostalog podrazumijeva i dostavu knjižnične građe, bila iznimno korisna i zanimljiva svim korisnicima te podružnice.

Tijekom tog razdoblja knjižničarka je dvadeset i jedan put obišla Domove Centar i Medveščak te podružnicu Doma Centar u Crnatkovoju ulici. Dostavljeno je ukupno 305 jedinica građe.

Za razliku od 2020. godine, 23. travnja 2021. u domovima je ponovo obilježena manifestacija Noć knjige u okviru koje je održan program „Poezija je tu da se živi“. Program je proveden uz pomoć platforme Zoom istovremeno u sva tri doma s kojima Gradska knjižnica surađuje. Polaznici kazališta Max teatar iz Zaprešića pod umjetničkim vodstvom glumice Marine Kostelac čitali su poeziju zaprešićkog pjesnika Rikarda Dimića.

U dvoranama domova u kojima je program projiciran boravio je ograničen broj sudionika, sukladno tada važećim epidemiološkim mjerama (broj osoba po kvadratu prostora, fizički razmak, zaštitne maske). U svim trima domovima sudjelovalo je ukupno pedesetak korisnika.

Drugi dio godine obilježilo je povremeno popuštanje pojedinih mjera i ograničenja. Mjesec hrvatske knjige 2021. održan je u okviru Godine čitanja² s temom hrvatske knjige i hrvatskih autora i motom „Ajmo hrvati se s knjigom!“.

Knjižničarke Marijana Rogić Bocchetti iz Gradske knjižnice iz Zagreba i Maja Jurenić iz Gradske knjižnice Ante Kovačić iz Zaprešića (također dio mreže KGZ-a) zajedno su osmislile program pod nazivom „O književnom peru u hrvatskom smjeru“. Program se sastojao od dva susreta u obliku literarnih radionica i proveden je u Domu Centar. Prva radionica održana je 15. listopada i na njoj je kratko predstavljena manifestacija Mjesec hrvatske knjige i hrvatska suvremena književnost općenito s fokusom na književna djela autorice Maše Kolanović. Tijekom susreta prikazani su dijelovi filma *Odijelo za čitanje s gostovanja Maše Kolanović u Školi za modu i dizajn u Zagrebu*³. Nakon uvodnog dijela knjižničarke su predstavile dvije kratke priče *Revolucija* i *Frižider* iz njezine zbirke kratkih priča *Poštovani kukci i ostale jezive priče*, a korisnici doma dobili su zadatak da do drugog susreta pročitaju druge priče po vlastitom izboru. Na drugoj radionici, održanoj 19. studenoga, iznijeli su svoje dojmove o knjizi te su aktivno i argumentirano razmijenili mišljenja o temama i likovima iz priča. Na oba susreta sudjelovalo je četrdesetak korisnika doma.

---

² 2021. godina proglašena je Godinom čitanja na prijedlog Ministarstva kulture i medija s ciljem dodatne promocije knjige i čitanja.

³ Film *Odijelo za čitanje* nastao je u okviru istoimenog projekta Knjižnica grada Zagreba i Škole za modu i dizajn. Više informacija o projektu i film dostupno je na poveznici: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/odijelo-za-citanje/58631>

U srpnju je u Domu za starije osobe Centar u Klaićevoj ulici provedena temeljita revizija knjižnične zbirke doma. Knjižnična zbirka osnovana je 1990. godine uz stručno vodstvo knjižničara iz Gradske knjižnice koji se od tada o njoj brinu, a broji nešto malo manje od 3000 jedinica građe. Građa se nabavlja posudbom iz fonda Gradske knjižnice i putem dara. Do 2019. godine građa se u manjem dijelu nabavljala i iz sredstava za nabavu građe Gradske knjižnice, ali je ta praksa zbog nedostatka sredstava za nabavu knjiga ukinuta. Knjižničarke Ira Tuzlančić i Marijana Rogić Bocchetti provele su višednevnu reviziju knjižničnog fonda u domu. Građa je detaljno pregledana i očišćena; izlučena je dotrajala i zastarjela građa; uređene su police, ormari i prostor zbirke te je građa posložena prema potrebama korisnika Doma, prema prijedlogu voditeljice zbirke, volonterke i korisnice doma Vere Ofenbeher (abecedno po prezimenu autora bez obzira na vrstu djela; hrvatska književnost je radi bolje preglednosti odijeljena u poseban ormar). S njom u suradnji otpis građe proveden je i u inventarnoj knjizi koja se uredno vodi od osnivanja zbirke, a pohranjena je u Domu.

Ostale knjižnice

Knjižnica Kajfešov brijeg je u Domu Sv. Josip organizirala niz programskih aktivnosti. U ožujku su održane dvije izložbe: izložba karikatura autora Ivana Sabolića te izložba likovnih radova Hladna zima učenika OŠ Nad lipom. Lipanj je obilježila izložba Davnina u šumama učenika OŠ Medvedgrad, a rujanj izložba Pejzaži Irene Trifunović. U prosincu su, u skladu s važećim epidemiološkim mjerama, održane dvije kreativne radionice na kojima su se izrađivali prigodni božićni dekorativni predmeti.

U rujnu, u vrtu Doma Sv. Ana u Novom Zagrebu Knjižnica Slobodina organizirala je predavanje i pokaznu radionicu Joga i disanje u svakodnevnom životu. Predavač je bio knjižničar i certificirani učitelj joge Željko Radović, a na otvorenom je zajedno vježbalo četrdesetak korisnika Doma.

Posebno lijepo prihvaćen program bio je onaj organiziran u Domu Trešnjevka. Knjižnica Staglišće povodom manifestacije Noć knjige u travnju okupila je djecu iz obližnjih dječjih vrtića Jarun i Pipi Duga Čarapa te učenike osnovnih škola Ivana Meštrovića i Bartola Kašića. Djeca su ispisala brojna dirljiva pisma i poruke koje su s donacijom knjiga poslali u Dom kako bi korisnicima pokazali da nisu sami i da se na njih misli, iako zbog pandemijskih mjera, iz daljine.

Dostavu knjižnične građe u domove s kojima surađuju nastavile su Bibliobusna služba, Knjižnica Dubrava, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica S. S. Kranjčevića, Knjižnica Slobodina i Knjižnica Staglišće.

Prema ukupnim podacima iz Izvještaja za 2021. godinu (Arhiva Knjižnica grada Zagreba, 2021), tijekom 95 posjeta knjižničara domovima:

- dostavljene su 2063 jedinice građe

- održana su 3 virtualna pjesnička susreta u Noći knjige, organizirane su 4 izložbe, 1 predavanje s pokaznom radionicom joge, 2 literarne i 2 kreativne radionice, 1 akcija u kojoj su sudjelovala djeca osnovnih škola i vrtića te je provedena revizija fonda knjižnice u Domu Centar.

Četiri knjižnice organizirale su dostavu građe svojim članovima na kućni prag (Knjižnica Augusta Cesarca, Šubićeva, Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Knjižnica Kajfešov brijeg i Knjižnica Knežija). Obišlo se 17 osoba kojima je tijekom 59 posjeta dostavljeno 166 jedinica građe na kućni prag.

3.1.2.3. 2022. godina

Gradska knjižnica

U ovom radu, kako smo to naveli, za 2022. godinu predstaviti će se podaci za razdoblje od siječnja do lipnja, kada su još djelomična ograničenja otežavala redovnu suradnju knjižnica i domova za starije osobe.

Gradska je knjižnica dostavu građe i kulturne programe organizirala u četrnaest posjeta domovima Medveščak i Centar te podružnici u Crnatkovoj ulici. Ukupno je u tom razdoblju dostavljeno 176 jedinica građe.

Programska aktivnost suradnje knjižnice s Domom Centar bila je predstavljena u okviru izložbe Zaljubljeni u čitanje postavljene od ožujka do početka travnja u auli Gradske knjižnice. Dio postava izložbe činili su i odgovori korisnika Doma na pitanje *Što je za vas čitanje?* koje je na jednom od posjeta zabilježila knjižničarka zadužena za suradnju.

Laganim popuštanjem mjera ograničenja omogućeno je održavanje kulturnih programa uživo uz goste u dvoranama domova, što su knjižnice iskoristile kako bi se ponovo „uživo“ povezale sa svojim korisnicima u domovima.

U veljači je u Domu Centar održano izvrsno posjećeno duhovno-putopisno predavanje uz projekciju fotografija Camino Španjolska – Put života. Gost je bio Marin Rogić koji je na predavanjima predstavio svoja iskustva s jednomjesečnog, 800 kilometara dugog puta sjevernom Španjolskom. Kako su duhovne teme vrlo zanimljive starijim osobama, predavanje je u okviru Noći knjige 2022. godine u travnju ponovljeno i za korisnike drugih dvaju domova, Doma Medveščak i podružnicu Doma Centar u Crnatkovoj ulici, te su i u tim domovima, u skladu s mogućnostima, bila jako dobro posjećena.

Tijekom prvog dijela godine u međunarodnim temama glavno mjesto zauzeo je rat u Ukrajini. Kako su, zbog objektivnih okolnosti, osobe smještene u domovima ponekad izolirane od događaja u društvenom životu zajednice, knjižničarka je odlučila organizirati predavanje na kojem bi korisnici saznali ponešto o Ukrajini, njezinoj povijesti i kulturi. Povodom Noći knjige u Domu Centar održano je predavanje o Ukrajini pod nazivom „Zaporizja – priča iz zemlje žutoplavih boja“.

Yelyzaveta Shykina, studentica iz Ukrajine, ispričala je korisnicima doma priču o svojoj domovini Ukrajini, s posebnim osvrtom na svoj rodni grad Zaporizja. Uz projekciju slika približila je kulturu i povijest te daleke zemlje, a predavanje je obogaćeno i stihovima iz zbirke pjesama *Zavjera drveća* poznate ukrajinske književnice Katerine Kalytko.

Ostale knjižnice

Knjižnica Ivana Gorana Kovačića u Domu za starije osobe Trnje organizirala je dva programa.

Noć knjige i 100. obljetnica rođenja pjesnikinje Vesne Parun obilježena je 22. travnja poetskim recitalom Proljeće u nama – superseniori u gostima. Recital su održale polaznice likovnih i literarnih radionica pri Zakladi Zajednički put i likovne radionice Prečko 50+. Sudjelovalo je pedesetak štićenika Doma.

U svibnju je umirovljenica Blanka Salkić održala kreativnu likovnu radionicu kojoj je prisustvovalo devet korisnika.

Knjižnica Kajfešov brijeg održala je šest programa za korisnike Doma Sv. Josip. U siječnju je obilježena 10. obljetnica literarne grupe programom „Čitanje poezije s literarnom grupom“. Od veljače do travnja održano je pet kreativnih likovnih radionica u Domu: Pletenje košara od papira, Decoupage tehnika na jaji-ma, Decoupage tehnika na bocama, Uskrsna radionica sa slanim tijestom i Uskrsna radionica izrade čestitki.

Suradnju s domovima i dostavu građe provodile su Bibliobusna služba, Knjižnica Dubrava, Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica S. S. Kranjčevića i Knjižnica Sloboština.

Prema Izvještaju za razdoblje siječanj – lipanj 2022. godine (Arhiva Knjižnica grada Zagreba, 2022), tijekom 48 posjeta domovima:

- dostavljena je 991 jedinica građe
- održana su 2 pjesnička susreta, 4 predavanja, 6 likovnih radionica te je organizirana 1 izložba.

Dostavu građe članovima knjižnice u tom razdoblju provodi pet knjižnica: Knjižnica Augusta Cesarca, Šubićeva, Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Knjižnica Kajfešov brijeg, Knjižnica Knežija i Knjižnica Sloboština. Obišlo se 22 osobe kojima je tijekom 31 posjeta dostavljena 101 jedinica građe na kućni prag.

3.2. Zaključna razmatranja o provedenim aktivnostima u okviru programa „Knjigom do vrata“

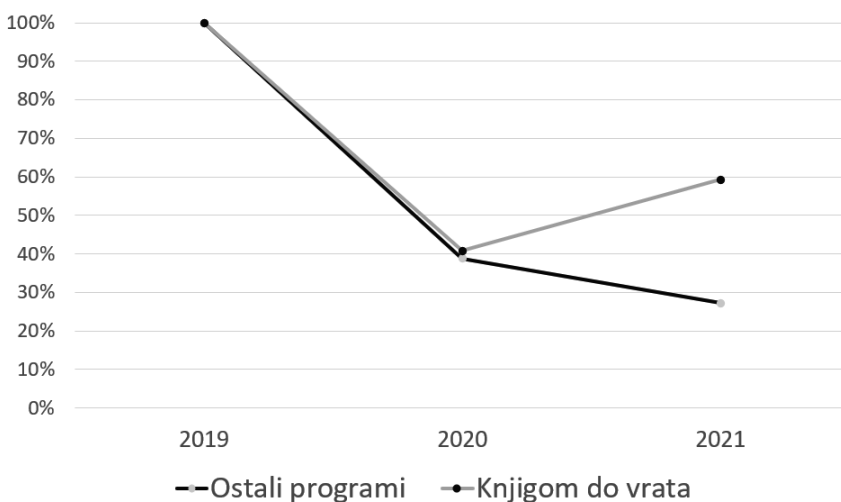
Do ožujka 2020. godine programi posebno osmišljeni prema potrebama i željama osoba treće dobi u okviru projekta „65 plus“ aktivno su se provodili u većini knjižnica mreže Knjižnica grada Zagreba. U okviru programa „Knjigom do vrata“

jedanaest knjižnica povremeno je ili stalno surađivalo s domovima za starije osobe u svojoj blizini, a Bibliobusna služba i s jednim domom na području Zagrebačke županije.

Pojavom bolesti COVID-19 i proglašenjem odluka o ograničavanju društvenog života u različitim segmentima u svrhu zaštite pučanstva od bolesti knjižnice nisu mogle pružati svoje usluge korisnicima na uobičajen način. Novonastala situacija tražila je prilagodbu rada knjižnica i njihovih programa. Posebno velik izazov predstavljala je suradnja s domovima za starije osobe jer su oni imali najveća i najduža ograničenja socijalnih kontakata.

Kada se usporede rezultati (slika 1) ukupnog broja održanih programskih aktivnosti u okviru projekta „65 plus“ (ostalih šest programa u usporedbi s programom „Knjigom do vrata“) 2019. – 2021., dolazi se do zaključka kako je program „Knjigom do vrata“ vidno aktivniji program od prosjeka ostalih šest programa projekta „65 plus“ u razdoblju najvećih ograničenja uslijed pandemije i potresa.

Slika 1. Prikaz ukupnog broja programskih aktivnosti projekta 65 plus Knjižnica grada Zagreba 2019.-2021.

Ako pretpostavimo kako je 2019. godine bio vrhunac programskih aktivnosti (100 %), vidljiv je značajan pad svih aktivnosti u 2020. godini za 60 %. Podsjetimo, od 11. ožujka 2020. na snazi je višemjesečni prekid svih društvenih aktivnosti, pa su tako zatvorene i kulturne ustanove, među njima i knjižnice.

Nakon početnog pada, program „Knjigom do vrata“ najbrže se „oporavio“ i krenuo prema gore, dosegaši gotovo 60 % pretpandemijske aktivnosti u 2021. godini. Ostali programi bilježe daljnji pad (ispod 30 % pretpandemijske aktivno-

sti). Ovdje valja naglasiti kako je program „Izložba 65 plus“ – izložbe likovnih radova kojima su autori osobe starije životne dobi, zabilježio najveći rast održanih programa u razdoblju 2020. – 2021. jer je to bio jedini program koji se cijelo to razdoblje mogao bez ograničenja održavati u knjižnicama. Bez velikog broja održanih aktivnosti u okviru tog programa, zabilježeni ukupni pad održanih programa projekta „65 plus“ u knjižnicama bio bi još veći.

4. ZAKLJUČAK

Knjižnice grada Zagreba prepoznale su da su u kriznim vremenima pandemije važni upravo najranjiviji i najosjetljiviji članovi zajednice, starije osobe smještene u domovima za trajnu skrb. Prema Hwang i suradnicima (2020), starije su osobe općenito osjetljivije i podložnije negativnom utjecaju socijalne izolacije.

Knjižničari i knjižničarke osmislili su različite načine kako bi prevladali te negativne utjecaje i pružili usluge svojim korisnicima u domovima te kako bi im pokazali da nisu sami, iako su u tim trenucima bili usamljeni. Dostava knjižnične građe i, premda ograničena, organizacija kulturnih, zabavnih i informativnih programa za korisnike domova tijekom najtežih razdoblja pandemije, provodila se s ciljem smanjenja društvene izolacije korisnika domova, imajući na umu ulogu koju narodna knjižnica ima u lokalnoj sredini. Knjižnične usluge koje se pružaju izvan zgrade/zidova same knjižnice omogućavaju knjižnici povezati se s članovima zajednice koji ne mogu sami posjećivati knjižnicu. Taj iskorak kako usluga tako i stručnjaka u lokalnu zajednicu doprinosi boljem razumijevanju potreba članova zajednice, ali i boljoj promociji knjižnice kao lokalnog kulturnog, informacijskog, obrazovnog i zabavnog središta.

LITERATURA

- Brooks, A. (2021). *Senior services today : A Practical guide for librarians*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Bunić, S. (2004). Suradnja Knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. U: A. Belan-Simić i A. Horvat (ur.). *Slobodan pristup informacijama: 2. i 3. okrugli stol*. (Str. 143–152). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Bunić, S. (2010). Projekt 65 plus Knjižnica grada Zagreba: Aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53, 2: 15–25. Dostupno i na: <https://www.hkdruštvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/428/423>
- Despot Lučanin, J. (2022). *Psihologija starenja: Izazovi i prilagodba*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Ercegovac, S.; V. Šolc i I. Tuzlančić (2018). Program za budućnost – deset godina projekta „65 plus“ u Knjižnicama grada Zagreba. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 61, 2: 199–220. doi: <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.700>
- Frgačić, N.; Lj. Bevandić i K. Đoja (2018). Knjižnica na pragu Vašeg doma. U: D. Sabolović-Krajina (ur.) *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge : Zbornik radova* (118–128). Koprivnica: Knjižnica i čitaonica “Fran Galović”.
- Guidelines (2017). *Guidelines for library services with 60+ audience: Best practices* (2017). Chicago: American Library Association. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.ala.org/rusa/sites/ala.org.rusa/files/content/resources/guidelines/60plusGuidelines2017.pdf>
- Hwang, et al. (2020). Hwang, T.; K. Rabheru; C. Peisah; W. Reichman; M. Ikeda (2020). Loneliness and social isolation during the COVID-19 pandemic. *International Psychogeriatrics*, 32(10), 1217–1220. doi: <https://doi.org/10.1017/S1041610220000988>
- IFLA (2009). *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice (2011). 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice (2022). [citirano: 2023–01–20]. Dostupno na: <https://www.hkdruštvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka>
- Library (2008). *Library services to older adults guidelines*. Chicago: American Library Association. Dostupno na: <https://journals.ala.org/index.php/rusq/article/viewFile/3692/4026>
- Mortensen, H. A. (2011). *Smjernice za knjižnične usluge za osobe s demencijom*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo. [citirano: 2023–01–20]. Dostupno na: <https://www.hkdruštvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka>
- Resman, S. (2016). *Smernice za oblikovanje storitev za starejše*. Ljubljana: Mestna knjižnica. Dostupno na: https://www.mklj.si/wp-content/uploads/2021/06/Smernice_za_starejse.pdf
- Sabolović-Krajina, D. (2020.) *Narodne knjižnice u tranziciji: Sociološki aspekti*. Koprivnica [i. e.] Samobor : Meridijani.
- Smjernice (2022). *Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica*. Zagreb: Hrvatska knjižnica za slijepe; Koprivnica: Knjižnica i čitaonica “Fran Galović”. [citirano: 2023–01–20]. Dostupno na: https://www.hkzasl.hr/images/2023/Smjernice_za_pristupnost_narodnih_knjinica.pdf
- Strategija (2017). *Strategija socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. –2020.* (2017). [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Strategija%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe%20u%20RH%20za%20razdoblje%20od%202017.-2020.%20g.pdf>

Arhivski izvori

Arhiva Knjižnica grada Zagreba. Izvještaji projekta „65 plus“ Knjižnica grada Zagreba za razdoblje 2019. – 2022. [interni dokument]

Mrežni izvori

Queens Public Library (2023). *Mail a book*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.queenslibrary.org/programs-activities/older-adults/mail-book>

Culture for health (2023). *Libraries on prescription*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.cultureforhealth.eu/inspiration/libraries-on-prescription/>

Dane County Library Service (2023). *Library services to nursing homes, assisted living facilities and senior centers*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.dcls.info/library-services-nursing-homes-assisted-living-facilities-and-senior-centers>

EUROSTAT (2023). Ageing Europe: Looking at the lives of older people in the EU. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Ageing_Europe_-_introduction#Defining_older_people

GISKO (2023.) *Knjižnica na kućnom pragu*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/bibliokombi/>

KGZ (2022). *65 plus*. [citirano: 2023–01–25]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296>